

Alla barn i skolan

- slutrapport av första fasen

Juni 2014

Rapporten är sammanställd av:
Åsa Nilsson, sakkunnig socialkontoret
Mia Wiman-Olsson, sakkunnig utbildningskontoret

I samarbete med:
Stephan Andersson, projektchef, Alla barn i skolan
Arbetsgruppen, Alla barn i skolan
Louise Källbom, temaledare, Norrköpings sociala investeringsfond

Förord

Projektet har, i samverkan mellan Utbildningskontor och Socialkontor, utgjort ett stöd till Norrköpings kommunala skolor i frågor rörande skolnärvaro. Vi har arbetat på organisations-, grupp och individnivå. Vi har stöttat skolorna i att ha goda rutiner för att förebygga, snabbt uppmärksamma och metodiskt arbeta med skolfrånvaro. Vi har också, på olika sätt, hjälpt skolorna i deras arbete med en del enskilda barn när det kört fast. I många fall har vårt arbete med enskilda barn genomförts i samverkan med socialkontor och/eller barn- och ungdomspsykiatri.

Det innebär ofta en stor utmaning när skola och pedagoger ställs inför barn med komplexa problem vilket betyder att dom har stora särskilda behov. Det dagliga arbetet med tillhörande rutiner och synsätt måste ofta omprövas och någon manual för varje tänkbart behov finns inte. Man kan behöva göra undantag från generella regler och anpassa den redan anpassade undervisningen ytterligare. Föräldrar till barn med en komplex problematik hamnar lätt och fullt förståeligt under stress. Att ändå förmå att skapa goda möten är en förutsättning för ett bra gemensamt arbete.

När andra delar av barnens liv inte fungerar så bra blir det naturligtvis extra viktigt att få skolan att fungera. Man behöver i detta arbete påminna sig om att alla människor har en strävan att vara delaktiga och bli sedda för sitt goda.

Positiva erfarenheter av att leva i det man betraktar som sin värld ger den stabilitet man behöver när någon del rubbas. På vilket sätt man lärt sig att förstå saker påverkar upplevelsen av olika problem. Det är kvalitén på delarna i barnens värld mer än själva förekomsten som bidrar till mening, förståelse och trygghet.

Inom projektet har vi lärt oss betydelsen av att närma oss problem med ett **utforskande förhållningssätt** vilket innebär att man försöker hitta alla samverkande delar. Lösningen ligger ofta i att förbättra många olika delar för att göra skolan möjlig för barnen. Att inte avvisa förklaringar men heller inte allt för snabbt låsa sig vid en förklaring är utgångspunkten för ett utforskande förhållningssätt. I det utforskande förhållningssättet finns barnens egen berättelse i centrum.

Stephan Andersson

Projektchef för Alla barn i skolan

INNEHÅLL

1. SAMMANFATTNING	4
2. INLEDNING	6
2.1. Syfte, mål och målgrupp	6
3. PLANERING – förberedelser inför start	8
4. GENOMFÖRANDET	9
4.1. Höstterminen 2012	9
4.2. Vårterminen 2013	10
4.3. Höstterminen 2013/vårterminen 2014	11
4.4. Arbetssätt	12
4.4.1. Det uppsökande teamet	12
4.4.2. Teamet för tidiga insatser	12
4.4.3. Närvarofrämjande processtödjare	13
4.4.4. Det behandlande teamet	13
5. UPPFÖLJNING OCH ANALYS	15
5.1. Individuppföljning	15
5.1.1. Teamet för tidiga insatser – resultat av enkät för uppföljning	16
5.1.2. Det behandlande teamets resultat	20
5.2. Analys av individarbetet	20
5.3. Uppföljning på grupp- och skolnivå	23
5.3.1. Rutiner och riktlinjer	23
5.3.2. Frånvarostatistik	24
5.3.3. Måluppfyllelse	27
5.3.4. Kompetens- och kunskapsutveckling	27
5.3.5. HVB-placeringar	28
5.4. Analys av arbetet på grupp- och skolnivå	28
5.5. Uppföljning på verksamhetsnivå	30
5.6. Analys av arbetet på verksamhetsnivå	31
6. FRAMTIDEN	32
6.1. Rutiner och riktlinjer	32
6.2. Individarbete	33
6.3. Samverkan och kompetens	33
6.4. Uppföljning framåt	34

Bilagor

1. SAMMANFATTNING

Alla barn i skolan är ett samverkansprojekt mellan utbildningskontoret och socialkontoret och finansieras med medel från Norrköping Kommuns sociala investeringsfond. Syftet är att ta ett helhetsgrepp kring skolnärvaro. Det övergripande målet är att ökad närvaro ska ge bättre skolresultat som på sikt ska motverka utanförskap. Det är Norrköpings kommunala grundskolor som omfattas av projektet och målgruppen är barn i ålder 7- 16 år. Arbetet har skett på flera nivåer, både med individuella barn och strukturellt, och målen är också formulerade utifrån dessa nivåer: *individnivå, grupp- och skolnivå* samt *verksamhetsnivå*.

Alla barn i skolan startade höstterminen 2012 och avslutas i sin helhet juni 2015. Från och med hösten 2014 övergår projektet i nästa fas som innebär att vissa delar fortsätter i projektform medan andra delar kommer bli en del av ordinarie verksamhet. Därför slutrappporterar vi nu de första två åren.

I starten bestod Alla barn i skolan av nio processtödjare (fem pedagoger och fyra socionomer) och ett kommunövergripande team (en psykolog och en specialpedagog). Knutet till projektet har också funnits en ledningsgrupp och processamordnare.

I början av projekttiden arbetade processtödjarna i fyra team riktade mot de fyra geografiska områden som utbildningskontoret och socialkontoret var indelade i. Varje team hade en egen chef. Det kommunövergripande teamet hade sin tillhörighet i Centrala elevhälsan. Det visade sig ganska snart finnas behov av samlad ledning av projektet och i slutet av hösten 2012 beslutades att istället samla projektet under en och samma chef. I mars 2013 tillträdde en projektchef på halvtid.

Under höstterminen 2012 arbetade Alla barn i skolan med att förankra projektet, knyta kontakter, inventera skolnärvaroarbetet, ta fram kriterier för uppföljning och utbilda sig i Dexter¹. Inventeringen blev en grund för nulägesanalys och underlag för fortsatt planering. Man påbörjade också arbetet med enskilda barn.

Under vårterminen 2013 blev det nödvändigt att organisera om arbetet i projektet och istället för att arbeta geografiskt delades Alla barn i skolan in i:

- ett **uppsökande team** – bestående av en socionom och en pedagog – som inriktat sig på att få en helhetsbild över all frånvaro för att säkerställa att inga barn är frånvarande över tid.
- en **närvarofrämjande processtödjare** som ansvarat för att hjälpa skolor att få igång fungera rutiner och att verka för att närvaroansvarig utses på alla skolor.
- ett **team för tidiga insatser** – bestående av en socionom och två pedagoger – med uppdrag att snabbt möta upp behov av insatser kring barn med frånvaro.
- ett **behandlande team** (det vill säga det kommunövergripande teamet) med uppdrag att arbeta långsiktigt med barn med komplex frånvaro.

Läsåret 13/14 har en mängd aktiviteter genomförts. Man har arbetat med insatser kring individuella barn, implementerat rutiner, frånvarosystemet Dexter, tagit fram

---

¹ System för digital registrering av frånvaro

material riktat till föräldrar, fortbildat personal, utrett efter anmälan till verksamhetschef, fortbildat närvaroansvariga, tagit fram en folder med samlade tips och metoder, med mera. Alla barn i skolan har haft ett utforskande förhållningssätt som under resans gång lett fram till ett antal generella lärdomar.

Uppföljning av Alla barn i skolan har gjorts på individ-, grupp-/skolnivå och verksamhetsnivå. På individnivå har processtödjarna samlat in data i en digital enkät för uppföljning och dokumenterat kring de barn de haft kontakt med. Det behandlande teamet har fört journal. Totalt har man arbetat med 163 barn och de två teamen har ibland samarbetat kring enskilda barn. Man kan tydligt se att närvaron förbättrats för de barn man arbetat med och att den ogiltiga frånvaron i kommunen totalt också har minskat. Måluppfyllelsen för de barn arbetat med verkar ha förbättrats medan skolresultaten på kommunnivå har försämrats något.

Den sammantagna bild Alla barn i skolan ger av frånvaroproblematik är att orsakerna till frånvaro många och komplexa. Det kan handla om orsaker i skolmiljön, i familjen eller hos individen själv och oftast är det en kombination flera samverkande orsaker. Därför behöver man noggrant utforska varje barns situation och vara flexibel i insatserna för barn med frånvaro. En annan viktig del är att efterfråga barnets erfarenheter.

När det gäller rutiner och riktlinjer så har projektet på olika sätt uppmärksammat vad som fungerar och stöttat skolorna i utvecklingsarbetet. En framgångsfaktor man sett är att det finns en namngiven närvaroansvarig på enheten och idag har 37 av 46 skolor utsett en sådan.

Alla barn i skolan har arbetat med kompetensutveckling både genom att erbjuda föreläsningar och genom att ge handledning och konsultation till personal kring enskilda barn. Man har både spridit kunskap om närvarofrämjande arbete och hur man kan arbeta när frånvaro uppstått.

Bland drygt hälften av de Alla barn i skolan arbetat med fanns samverkan mellan skola och andra aktörer. Samverkan har ofta fungerat bra, men har ibland brustit kring enskilda barn. Några exempel på förbättring av samverkan mellan skola och socialtjänst som behövs är man efterfrågar och erbjuder trepartsamtal, återkoppling samt arbetar för att en samordnad individuell plan (SIP) upprättas.

Under projektiden har man sett att det finns behov av att möta upp skolfrånvaro med insatser snabbt. Detta behov kan inte tillgodoses inom våra ordinarie verksamheter och teamet för tidiga insatser kommer därför även fortsättningsvis att arbeta med det.

Under det tredje året av Alla barn i skolan behöver rutiner och riktlinjer förankras och implementeras. En av processtödjarna kommer ha i uppdrag att förankra kunskaper hos socialkontoret. Sakkunnig på utbildningskontoret ansvarar för de närvaroansvariga, för riktlinjer, att följa upp frånvaron, med mera. Projektet kommer att följas upp även under tredje året.

2. INLEDNING

Norrköpings kommun har under flera år arbetat med frågan om skolnärvaro och skolfrånvaro på olika sätt. Arbetet gav effekter men också insikt om att det fanns behov av att ta ett helhetsgrepp om frågan. Mot den bakgrunden utarbetades den modell som kom att kallas Alla barn i skolan.

Alla barn i skolan är ett samverkansprojekt mellan utbildningskontoret och socialkontoret och finansieras av medel från Norrköpings kommuns sociala investeringsfond.

Alla barn i skolan startade höstterminen 2012 och avslutas i projektform sista juni 2015. Sista året - september 2014 till och med juni 2015 - finansieras en del av arbetet med medel från investeringsfonden medan andra delar istället implementeras i ordinarie organisation. Eftersom Alla barn i skolan i september övergår i nästa fas slutrapporteras nu de första två åren. I rapporten beskrivs de olika faserna i projektet:

- *planeringen* inför starten och ramarna för arbetet
- *själva genomförandet* - det vill säga arbetssätt och aktiviteter som genomförts
- *uppföljning och analys* - både hur vi samlat in kunskap om arbetet och vad det insamlade materialet säger oss
- *framtiden* - hur vi fortsätter arbetet framåt, tar tillvara på kunskaper, vidmakthåller goda resultat.

Hittills har också tre delrapporter sammanställts som finns läsa på Norrköpings Kommuns hemsida. Projektet kommer även att följas upp under tredje året och en rapport ska göras när projektet i sin helhet avslutas juni 2015. En FoU-rapport kommer att göras under hösten 2014 av forsknings- och utvecklingsenheten, PUFF.

2.1 Syfte, mål och målgrupp

Syftet med Alla barn i skolan är att ta ett helhetsgrepp kring skolfrånvaro – från främjande och förebyggande arbete till kraftfulla insatser. Det övergripande målet är att ökad närvaro ska ge bättre skolresultat som på sikt ska motverka utanförskap.

Arbetet med skolnärvaro och frånvaro sker på olika nivåer, både kring processer och strukturer i verksamheterna samt kring enskilda individer. Målen är formulerade utifrån dessa olika nivåer:

- På *individnivå* är målen att minska utanförskap, en ökad självkänsla hos barnen, färre skolmisslyckanden, ökad måluppfyllelse och därmed ökad sannolikhet för fortsatta studier efter grundskolan. Det ogiltiga frånvaron förväntas vara noll efter två år.
- På *grupp- och skolnivå* är målen att alla enheter har fungerande rutiner, att kunskapen om orsaker till frånvaro ökar och att kompetensen att förebygga, kartlägga orsaker och vidta rätt åtgärder ökar.

- Slutligen på *verksamhetsnivå* är målen en ökad samverkan både inom kommunen och med andra, vilket ska leda till samsyn och ett nyttjande av varandras kompetenser i arbetet.

Norrköpings kommunala grundskolor omfattas av projektet och målgruppen är barn i ålder 7- 16 år.

3. PLANERING – förberedelser inför start

Under våren 2012 utarbetade processamordnarna en ram för Alla barn i skolans arbete utifrån innehållet i ansökan om medel från den sociala investeringsfonden. Ramen har förändrats under resans gång utifrån de erfarenheter projektet gjort, vilket beskrivs längre fram i rapporten.

Det övergripande ansvaret för Alla barn i skolan lades hos den dåvarande Styrgruppen för samverkan². Det tillsattes även en styrgrupp för själva projektet som ansvarat för att arbetet följer målen och ramarna och som fattat nödvändiga beslut på vägen. Styrgruppen har bestått av skolchef på utbildningskontoret, verksamhetschef barnhälsan, verksamhetschef socialkontoret och två sakkunniga, samt senare projektchef. Sakkunniga från utbildningskontoret och socialkontoret blev processamordnare med ansvar för att hålla ihop arbetet på kommunnivå samt att hålla i regelbundna möten med processtödjare och kommunövergripande team.

I ramen beskrevs att processtödjarna, 5 pedagoger och 4 socionomer, skulle arbeta i *team* gentemot de 4 geografiska områden som både utbildningsförvaltningen och socialkontoret då var indelade i. Det innebar också att ansvaret för teamen fördelades till fyra chefer, varav tre var fritidsgårdschefer och en var enhetschef för ett socialkontor. Det bildades också ett kommunövergripande team som fick sin organisatoriska tillhörighet på Centrala barnhälsan, där också chefskapet låg.

Under våren 2012 inleddes rekrytering av de nio processtödjarna samt en psykolog och en specialpedagog till det kommunövergripande teamet. Flertalet tillträdde sina tjänster i september med undantag av psykolog som började i november.

Processtödjarnas uppdrag, som det beskrevs i ansökan, var bland annat att kartlägga alla enheters arbete, stödja rektorerna i utvecklingsarbetet, delta i arbetet kring enskilda barn och driva samverkansarbete mellan skola och socialkontor samt med andra aktörer. Processtödjarna skulle vara delaktiga kring enskilda barn under en kortare period, maximalt 2 månader.

Det kommunövergripande teamets uppdrag var att arbeta mer långsiktigt när en fördjupad kartläggning/utredning behövdes för att förstå orsak till frånvaron, där tidigare insatser inte varit tillräckliga och/eller när det fanns omfattande stödbehov. Från början var tanken att det kommunövergripande teamets målgrupp främst var barn med 100 % frånvaro. Teamet skulle ta tillvara på erfarenheterna av SkolFam³ genom att använda en liknande metodik innehållande tre faser; kartläggning av orsak till frånvaro, åtgärder för att möjliggöra återgång till skolan och vidmakthållande. Det kommunövergripande teamets arbete kom att förändras under tiden för projektet för att bättre stämma överens med projektets arbetssätt.

---

² Förvaltningsledning från kommun, landsting och polis.

³ SkolFam är ett arbetssätt som syftar till att stärka familjehemsplacerade barns skolgång.
www.skolfam.se

4. GENOMFÖRANDET

Nedan beskrivs hur arbetet i Alla barn i skolan genomförts. Vi sammanfattar till att börja med aktiviteterna terminsvis och beskriver därefter de olika funktionernas arbetssätt. Det mesta av arbetet har varit en pågående process över tid och inte något som man arbetat med avgränsat en termin i taget.

Utöver det som beskrivs nedan har Alla barn i skolan tagit emot flera studiebesök från andra kommuner och arbetet har redovisats på olika konferenser, rektorsträffar och i media. Regelbundna möten med samverkanspartners som till exempel Barnhälsan, BUP och anhörig- och kunskapscenter har genomförts.

4.1 Höstterminen 2012

Arbetet inleddes med en uppstartsdag i början av september för projektgrupp och chefer i projektet. Även ansvarigt kommunalråd och verksamhetschefer deltog för att presentera ramarna för arbetet.

Två planeringsdagar genomfördes också tillsammans med projektgruppen och chefer för detaljplanering av arbetet och i december genomfördes en analys av arbetet så långt. Däremellan hade processamordnarna regelbundna möten varannan vecka med hela gruppen för att stödja och följa arbetet.

Under höstterminen gjorde processtödjarna en inventering av hur skolornas närvaroarbeta fungerade och vilka utvecklingsbehov som fanns. Man samlade också in uppgifter om frånvaro, måluppfyllelse och placeringar i hem för vård och boende (HVB). Syftet var både att få ett ”startläge” och ett underlag för en nulägesanalys som i sin tur blev en grund planering av fortsatt arbete. (Läs mer i avsnittet om uppföljning.)

Processamordnarna tog, tillsammans med arbetsgruppen, fram ”körscheman” som innehöll vilka aktiviteter som skulle genomföras och vem som ansvarade för vad. Planering gjordes för hur uppföljning och utvärdering skulle ske på verksamhets-, grupp- och individnivå.

Arbete med implementering och förankring av projektet pågick under hela terminen. Processtödjarna knöt kontakter med skolor, socialkontor och andra samverkanspartners och gjorde en informationsbroschyr.

Utbildningskontoret hade beslutat att samtliga 7-9 skolor skulle registrera i Dexter, ett system för digital registrering av frånvaro, och att det även skulle införas i åk 1-6 under vårterminen 2013. För att följa hur närvaron utvecklades fick processtödjarna och det kommunövergripande teamet utbildning i Dexter. Det beslutades också att uppföljning av frånvaron skulle genomföras av Alla barn i skolan under samma fyra veckor varje termin för att på så sätt få underlag att jämföra.

Under hösten påbörjade både processtödjarna och det kommunövergripande teamet arbetet med enskilda barn. Man tog fram dokument och blanketter som stöd i arbetet.

Ganska snart visade det sig att förutsättningen för att lyckas i ett projekt där bara ramarna var givna - ett processarbete där förutsättningarna förändras under resans gång och med personer som inte arbetat tillsammans tidigare - krävde ett starkt och närvarande ledarskap. Det var svårt att få till en gemensam bild av hur Alla barn i skolan skulle arbeta och det fanns behov av att leda arbetet och gruppen i vardagen. Styrgruppen beslutade därför att tillsätta *en* chef istället för fyra som skulle ansvara för processtödjarnas arbete. Processtödjarna samlokaliseras men hade fortfarande ansvar för sina geografiska områden. Den chef som då fick uppdraget hade dock begränsat utrymme att vara delaktig i vardagsarbetet.

Det kan konstateras med facit i hand att de farhågor som fanns, om att flera personer som skulle axla det direkta ledarskapet, besannades. En lärdom för framtida projekt är betydelsen av att ha närvarande chef i vardagen, inte minst i ett sådant omfattande projekt som Alla barn i skolan.

4.2 Vårterminen 2013

Oron för hur projektet skulle fortskrida blev till sist akut och i mars 2013 tillträdde istället en projektchef på halvtid med lång och gedigen erfarenhet av rektorsskap och ledarskap. Projektchefen tog då även över ansvar för det kommunövergripande teamet.

Under våren avslutade två processtödjare sin anställning och specialpedagogen i det kommunövergripande teamet övergick till halvtid. Projektet fortsatte således med 6 processtödjare (4 pedagoger och 2 socionomer), en psykolog och en specialpedagog (0,5 tj) i det kommunövergripande teamet, samt en projektchef (0,5 tj). I juni gick en av processtödjarna på föräldraledighet. Ingen av dessa tjänster tillsattes.

Under vårterminen 2013 startade diskussioner om att förändra organisationen och fördelningen av arbetet. Tidigare hade utbildningsförvaltningens organisation förändrats från att vara indelad i fyra geografiska områden till en indelning utifrån verksamhet, förskola, f-klass – åk 6 och åk 7-9. Det bidrog till att ett nytt sätt att organisera arbetet i Alla barn i skolan blev nödvändigt. Erfarenheten hittills pekade också på att arbetet skulle kunna förbättras om det istället inriktades på projektets olika uppdrag, istället för den tidigare indelningen då alla hade i uppdrag att göra allt. Under våren genomfördes två planeringsdagar och där togs ett gemensamt beslut att göra förändringar vilket innebar att gruppen istället delades in i:

- ett **uppsökande team**, bestående av en socionom och en pedagog, som tar kontakt med rektorer som har barn med ogiltig frånvaro för att få en helhetsbild över all frånvaro och för att säkerställa att inga barn är frånvarande över tid och utan stöd.
- ett **team för tidiga insatser**, bestående av två pedagoger och en socionom, med uppdrag att snabbt möta upp behov av insatser kring barn med frånvaro.
- en **närvarofrämjande processtödjare** med ansvar för att hjälpa och stödja skolor att få igång fungerande rutiner i närvaroarbetet och att verka för att varje skola utser närvaroansvariga.

- ett **behandlande team**, det vill säga det kommunövergripande teamet som består av psykolog och specialpedagog som har uppdrag att delta i långsiktigt arbete med barn med komplex frånvaro.

När det gäller individuella barn är huvudinriktningen för projektet är att främja närvaro, tidigt upptäcka frånvaro och agera. Som uppdraget formulerades från början är målgruppen alla barn i de kommunala grundskolorna där det finns en oroande frånvaro och där ordinarie resurser behöver kompletteras för att förstå och komma tillrätta med frånvaro. Projektet har hållit fast vid detta men olika personer gör olika delar.

4.3 Höstterminen 2013/vårterminen 2014

Från och med höstterminen 2013 fördelades arbetet i gruppen enligt den nya indelningen. Sammanfattningsvis genomfördes följande insatser under hösten och våren 2014:

- Arbete med tidiga insatser kring individuella barn och över tid med pågående frånvaro
- Implementering av närvarorutiner
- Implementering av Dexter utifrån uppsökande arbete och analys av frånvaro
- Utredningar efter anmälan till verksamhetschef om oroande frånvaro
- Film att nyttja vid föräldramöten. Till filmen hör en broschyr med tänkbara stödkontakter
- Fyra fortbildande föreläsningar⁴ med olika teman riktade till personal.
- Fortbildning till närvaroansvariga på skolorna
- Checklista gällande skolnärvaro för rektorer utifrån Skolverkets allmänna råd
- Revidering av broschyren ”Alla barn i skolan”
- Utveckling av arbetet med frånvarande barns fritidssysselsättning t.ex. samverkan med fritidsgårdarna.
- Folder ”Samverka för barns bästa” – samlade tips och metoder för att främja skolnärvaro.
- Påbörjat revidering av ”Riktlinjer rörande skolplikt...”
- Med mera

Arbetet under vårterminen har präglats av fortsatt arbete med individuella barn, av implementering av rutiner och av att planera för det tredje året och framtiden. Alla barn i skolan har arbetat med att sammanställa de erfarenheter och lärdomar projektet gjort och sammanställa arbetsmodellen för skolnärvaro.

Under vårterminen 2014 har genomförts en konferens som avslutning och redovisning av åtgärder på temat **Närvaro i en skola för alla**. Chefer, rektorer, barnhälsa, närvaroansvariga, socialtjänst, BUP, politiker, med flera, deltog.

---

⁴ Teman: Barn som utmanar, snabb skolåtergång, anknytning och samspel, samt Livet framför datorn

4.4 Arbetssätt

Nedan beskrivs huvudinriktningen av innehållet i Alla barn i skolans arbetssätt. Det vill säga hur man från och med hösten 2013 genomfört uppdragen.

4.4.1 Det uppsökande teamet

Det uppsökande teamets uppdrag, under läsåret 2013/2014, har varit att få en helhetsbild över alla pågående ärenden. All närvarostatistik har gått igenom vid utvalda mätperioder, med syfte att följa upp den ogiltiga frånvaron över tid. Barn med ogiltig frånvaro över 10 procent har följts upp på individnivå, och barn med ogiltig frånvaro under 10 procent har följts upp på grupp- och enhetsnivå.

Syftet med att följa upp barn med hög ogiltig frånvaro på individnivå är att säkerställa att insatser pågår, att försäkra sig om att inga barn är frånvarande över tid och utan stöd. Om arbetet kört fast har teamet uppmärksammat skolan på det och hjälpt till med att initiera samverkan när det behövs.

Hittills har det uppsökande teamet besökt samtliga högstadieskolor minst en gång och hos de flesta har även uppföljande besök gjorts. Även låg- och mellanstadieskolorna har besökts under vårterminen 2014. En svårighet kring låg- och mellanstadierna är att flera vid ingången av läsåret inte börjat registrera i Dexter i tillräcklig omfattning. För de skolor som inte ännu använde Dexter efterfrågade det uppsökande teamet manuellt förd närvarostatistik.

Vid besöken har det uppsökande teamet träffat minst en av enheternas rektorer och vid några tillfällen har närvaroansvarig medverkat. Förutom att de lyft den ogiltiga frånvaron har också enheterna uppmärksamats på barn med *giltig* frånvaro över tio procent. Utöver elevgenomgången har besöken varit ett forum att informera om aktuell statistik, registrering i Dexter, diskutera rutiner och förhållningssätt samt har gett möjlighet till råd och stöd. Det uppsökande teamet har även närvarat vid möten gällande enskilda barn där skolgången brutit samman.

4.4.2 Teamet för tidiga insatser

Teamet för tidiga insatser har arbetat direkt med barn och föräldrar. Tanken är teamet tar vid när skolan inte förmår mer eller behöver hjälp att komma tillrätta med frånvaro. Totalt har teamet arbetat med 142 barn.

Utöver att arbeta med individuella barn har teamet handlett personal utifrån förhållningssätt samt förmedlat goda exempel om främjande arbete och strukturer. De har vid behov gjort specialpedagogiska bedömningar, bidragit med kunskap om samverkansformer samt tillsammans med det behandlande teamet kunnat erbjuda psykologsamtal. Teamet har hjälpt till med kartläggning och fördjupad förståelse av situationen på skolan utifrån en ”modell för närvarofrämjande arbete”. Modellen består av framtagna konkreta tips på främjande förhållningssätt, strukturer och ansatser. (Läs mer i foldern ”Samverkan för barns bästa” på www.norrkoping.se)

Teamets arbetsprocess är att inledningsvis skapa sig en bild av nuläget genom att träffa barn och föräldrar för att utforska vilka hinder som finns för att vara i skolan.

Teamet har sedan arbetat för att undanröja dessa hinder i syfte att möjliggöra återgång till skolan. En plan har skapats som involverar vårdnadshavare och skola i de åtgärder som planeras. Om andra aktörer varit inblandade så har även dessa involverats.

Teamet har arbetat med en stor bredd av olika insatser anpassade efter det specifika barnets behov och ofta har det också varit en kombination av olika insatser. Nedan följer exempel på vilka insatser det kan handla om.

- motiverande samtal med barn
- stödundervisning till barn
- föräldrasamtal
- väckt och hämtat barn till skolan
- handlett personal
- genomfört klassrumsobservationer
- involverat skolpersonal att ha enskild undervisning i annan byggnad än i skolan för att möjliggöra skolåtergång
- varit stöd i återkommande uppföljningssamtal med mentor och barn
- fungerat som mellanhand, det vill säga gjort insatser för att få barn i skolgång i väntan på insats från t.ex. socialtjänsten eller BUP
- fungerat som "översättare" mellan hem och skola i syfte att skapa samsyn och förståelse för andras insatser.

4.4.3. Närvarofrämjande processtödjare

Från höstterminen 2013 arbetar en närvarofrämjande processtödjare med att inspirera och stödja skolorna i deras främjande närvaroarbete. Det har handlat om frågor kring bemötande, trivsel, att fånga upp signaler, att se mönster och uppmärksamma barn med frånvaro. Arbetet har handlat om tidiga insatser för *all* oroande frånvaro. Syftet med detta är att få skolan att agera vilket till hög grad nu är fallet.

I arbetet har också ingått att stödja implementering av rutiner och registrering i Dexter. Rektorererna har fått hjälp med en checklista utifrån allmänna råd gällande närvaroarbete i skolan. (Se bilaga 1)

I inventeringen av skolornas arbete framkom att en framgångsfaktor i skolnärvaroarbete är att enheten har en särskild utsedd person med ansvar för närvarofrågor. Den närvarofrämjande processtödjaren har arbetat för att rektorererna ska utse namngivna närvaroansvariga på enheterna. Tanken med närvaroansvarig är att denne har ett särskilt ansvar för att följa närvaron/frånvaron på sin enhet, att analysera statistik, hålla fokus på närvarofrågan, med mera. Processtödjaren har erbjudit stöd till samtliga rektorer och enheter och idag har 37 av 46 enheter utsett närvaroansvariga och några fler är på gång. Processtödjaren har haft i uppgift att samordna, inspirera, ge råd och stöd till de närvaroansvariga och andra med övergripande ansvar.

4.4.4. Det behandlande teamet

Det behandlande teamets (som i inledningsvis beskrevs som det kommunövergripande teamet) uppdrag har varit att arbeta långsiktigt tillsammans med barn och föräldrar. Ärenden har både kommit från rektorer och genom processtödjarna. Specialpedagogen liksom psykologen har ibland samarbetat med processtödjare.

Behandlande teamet har arbetat för att undanröja hinder och hitta strategier för återgång till skolan. Det behandlade teamets arbete har alltid utgått från en individuell bedömning. För att kartlägga barnens skolsituation har man ställt frågor till skolan om vad man gjort tidigare i form av kartläggningar och insatser.

Det behandlande teamet har också varit delaktigt i möten som skolan bjudit in till som en fristående resurs och man har också varit delaktig i samverkan med andra aktörer.

Psykologen har bistått övriga i projektet med kompetens exempelvis i form av kartläggningar eller med kompletterande perspektiv. Psykologen har haft ett KBT-baserat förhållningssätt och har vid behov använt skattningsskalor och frågeformulär exempelvis Becks ungdomsskalor, SDQ eller relationsskattning, för att få en fördjupad bild av barnens situation. Specialpedagogen har haft fokus på anpassningar i skolmiljön.

Sedan januari 2013 har det behandlande teamet arbetat med 21 barn och utöver det deltagit i arbete med individuella barn och familjer som blivit aktuella via andra team i projektet. Övervägande del har varit högstadieungdomar som från och med höstterminen övergår till gymnasieskolan.

5. UPPFÖLJNING OCH ANALYS

Under dessa snart två år har kunskap och material samlats in på olika sätt för att följa projektet. Arbetet har följts på individ-, grupp- och verksamhetsnivå. I de lärande samtal projektgruppen haft har man utgått från de erfarenheter som gjorts i enskilda ärenden för att anlägga ett övergripande perspektiv. Ur detta har kommit ett antal generella lärdomar baserade på beprövad erfarenhet.

Nedan beskrivs både hur uppföljningen på de olika nivåerna genomförts och vad vi kan utläsa av resultaten.

5.1 Individuppföljning

Målen på individnivå är minskat utanförskap, ökad självkänsla hos barnen, ökad måluppfyllelse och därmed ökad sannolikhet för fortsatta studier efter grundskolan. Den ogiltiga frånvaron förväntades vara noll efter två år.

I beskrivningen av uppföljningen av Alla barn i skolans arbete med individer är det viktigt att komma ihåg att det handlar om de barn som aktualiserats till projektet. Det innebär att det givetvis finns fler och andra barn med frånvaro som skolan eller andra aktörer arbetat med på andra sätt. Exempelvis finns det barn med enstaka ströfrånvaro som skolan själva kommit tillrätta med.

Totalt har Alla barn i skolan arbetat med 163 barn. Enligt kommunens riktlinjer ska barn som har omfattande frånvaro över två månader anmälas till verksamhetschef. Av de 94 barn som var anmälda till verksamhetschef i maj 2014 var 29 barn aktuella för insatser i alla barn i skolan.

Till en början önskade skolorna framförallt hjälp med den mest omfattande frånvaron (oftast i barn i högstadiålder) vilket inneburit att teamet inte bara arbetat med kortare ärenden såsom beskrivs i ramen. Under projektets gång har det dock blivit vanligare att de även arbetat med de yngre åldrarna och i ett tidigare problemskede.

Arbetet med enskilda barn har dels följts genom att processtödarna/teamet för tidiga insatser besvarat en digital enkät för uppföljning (Easy Research) och dels genom lärande samtal i gruppen och dokumentation av arbetet. Den digitala enkäten har inte fyllts i av det behandlande teamet utan de har istället dokumenterat arbetet i journal. Anledningen till det är att målgruppen för behandlandet teamet är de barn som allra högst frånvaro som ofta kräver långsiktigt arbete och detta skulle kunna snedvrider resultatet.

Utöver detta var tanken att skolsköterskan skulle erbjuda hälsosamtal för de barn processtödarna kom i kontakt med. Syftet var att få en bild av skolfrånvarande barns hälsa. Aidentifierade hälsosamtal skulle skickas in till utbildningskontoret för att sammanställas där. Det föll dock bort i samband med att chefskapet förändrades och att uppdraget inte tydligt förmedlades.

5.1.1. Teamet för tidiga insatser – resultat av enkät för uppföljning

Den digitala enkäten (Easy Research) har besvarats av processtödjarna i inledningen av kontakten, efter tre månader och efter ett år. Första enkäten innehåller bland annat frågor om kön, ålder, årskurs, etnicitet, familjebakgrund, frånvaro, måluppfyllelse, fritidsaktiviteter, samverkan, med mera. Efter tre månader besvarades frågor om frånvaro, samverkan och också om de insatser som processtödjarna gjort. Efter ett år har processtödjarna följt upp hur frånvaro, måluppfyllelse, fritidsaktiviteter, med mera ser ut för de barn de arbetat med. (Se enkätfrågorna i bilaga 2.)

Totalt har man matat in data kring 118 barn i den första delen. I ettårs-uppföljningen har man kunnat mata in 81 av dessa, vilket innebär ett bortfall med 32%. Bortfallet beror bland annat på att barn avidentifierats vid inmatningen så när processtödjare slutat har det inte gått följa upp. Några barn flyttat till annan kommun vilket gjort att de inte varit möjliga att följa upp.

Barnens bakgrund

Av de barn teamet för tidiga insatser arbetat med är majoriteten i högstadieålder även om barn från de lägre årskurserna också finns med. Majoriteten av barnen bor i hyresrätt med en av vårdnadshavarna.

Förvärvsfrekvensen i Norrköping totalt var 2012 ca 74%, medan 55-60% av föräldrarna till de barn som Alla barn i skolan mött har arbete. Av dessa föräldrar har 42% högst grundskoleutbildning och 17% eftergymnasial utbildning. I kommunen totalt har 15% högst grundskola och ca 34% eftergymnasial utbildning. Variationen är dock stor mellan olika bostadsområden, både vad gäller arbete och utbildningsnivå.

Vid starten av kontakten med Alla barn i skolan var det bara 10% av barnen som hade fritidssysselsättning⁵. Vid uppföljning ett år senare hade det ökat till ca 27%.

Vad gäller etnicitet så är 73% (n=86) av barnen födda i Sverige av svenska föräldrar. 2012 hade 21% totalt av befolkningen i Norrköping utländsk bakgrund, det vill säga var född utomlands eller av två utrikesfödda föräldrar. Eftersom det bara är 32 barn totalt med annat etniskt ursprung går det inte att dra slutsatser om etnicitet har någon påverkan på exempelvis frånvaromönster.

Det är en jämn könsfördelning bland de barn processtödjarna arbetat med och det går inte heller se några könsskillnader i de insatser barnen fått. Det är något fler pojkar i gruppen med högst frånvaro och skolan har gjort fler pedagogiska kartläggningar av pojkarna (pojkar 43% jmf flickor 27%). Något fler flickor hade kontakt med socialkontoret och något fler pojkar med BUP.

Barnens närvaro

Bild 1 visar hur närvaron utvecklats för de barn som haft stöd av teamet för tidiga insatser. Här syns en klar förbättring av närvaron efter 3 månader (gröna fältet). Det

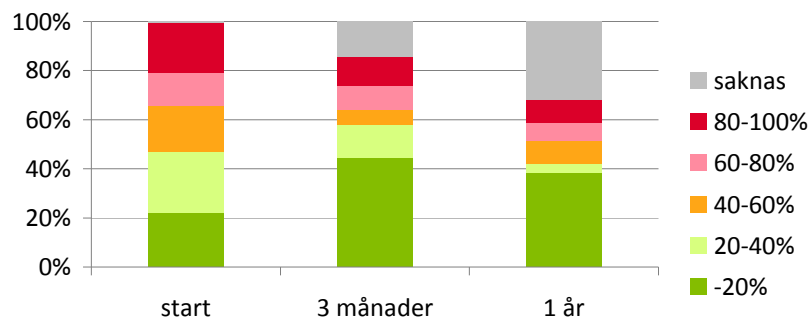
---

⁵ Dvs som var aktiv i idrottsförening eller i annan förening, som deltog i annan organiserad fritidsaktivitet eller i fritidsgårdens verksamhet.

ser ut som det blir en liten tillbakagång ett år senare, men eftersom 32% saknas i ettårsuppföljningen är det osäkert hur man ska tolka detta.

Bild 1 Frånvaro, samtliga (n=119)

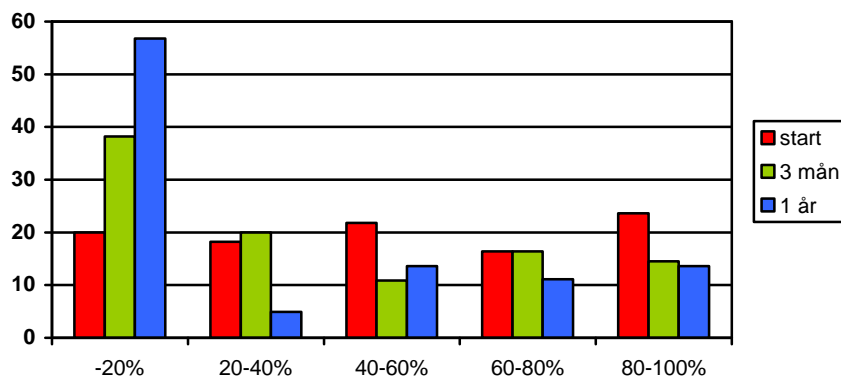

Frånvaro	start	3 mån	1 år
-20%	22%	45%	39%
20-40%	25%	13%	3%
40-60%	18%	6%	9%
60-80%	13%	10%	8%
80-100%	20%	12%	9%
saknas	1%	14%	32%

Tittar vi på de 40 barn som hade högst frånvaro, det vill säga 60-100% frånvaro, vid starten av kontakten ser man att det efter 3 månader är 19 och efter ett år 13 i gruppen. Det vill säga drygt två tredjedelar är antingen helt närvarande eller har klart förbättrad närvaro.

Bild 2 visar frånvaron hos de 81 barn som processtödjarna matat in uppgifter om i ettårsuppföljningen. Här ser man att de barnens frånvaro var utspridd mellan de olika intervallen i starten av kontakten och att andelen barn som har 0-20% frånvaro successivt ökat. (I kategorin 0-20% ingår även barn som har 100% närvaro.)

Bild 2 - Frånvaro hos 81 barn

Barnens måluppfyllelse

När vi utformade frågorna i enkäten ville vi också ha med en fråga om barnen når målen. Frågan formulerades "klarar eleven målen?" med svarsalternativen ja, delvis eller nej. I efterhand inser vi att detta borde ha förtydligats mer eftersom frågan ger tolkningsutrymme för olika lärare. För de 81 barn som matats in i ettårsuppföljningen kan man dock se att andelen som uppges klara målen helt ökat från 22% (n = 18) vid starten till 39% (n = 32) efter ett år. Även den grupp där man svarat att barnen delvis klarar målen har ökat något.

I enkäten fanns det också möjlighet för processtödjarna att i fritext beskriva vad som fungerar och inte kring måluppfyllelsen. När barnen inte når målen handlar det i första hand om att barnen varit frånvarande, det vill säga att barnen fått för lite skola för att nå målen. I några fall saknas tillräckligt underlag för att göra en bedömning i skolan. För några få barn nämns att det handlar om inlärningssvårigheter.

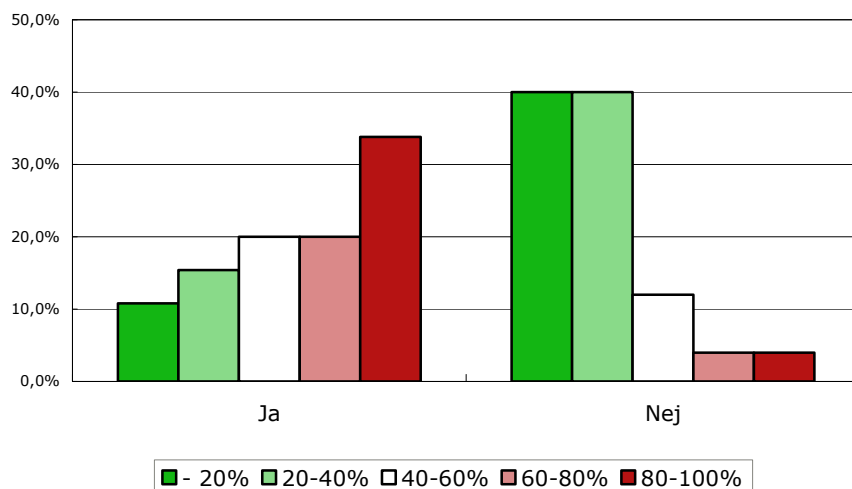
Samverkan kring barnen

När det gäller samverkan så fanns andra aktörer involverade hos ca 65% av barnen i starten av kontakten. Efter tre månader hade det ökat till 72%. Det är samarbetet med skolans egna elevhälsa som står för ökningen (från ca 30% till 45%). I starten av kontakten fanns socialkontoret med i ca 58% och BUP i ca 45% av fallen, vilket efter tre månader sjunkit något. Centrala elevhälsan var delaktiga i ca 16% i början, vilket efter tre månader sjunkit till 10%.

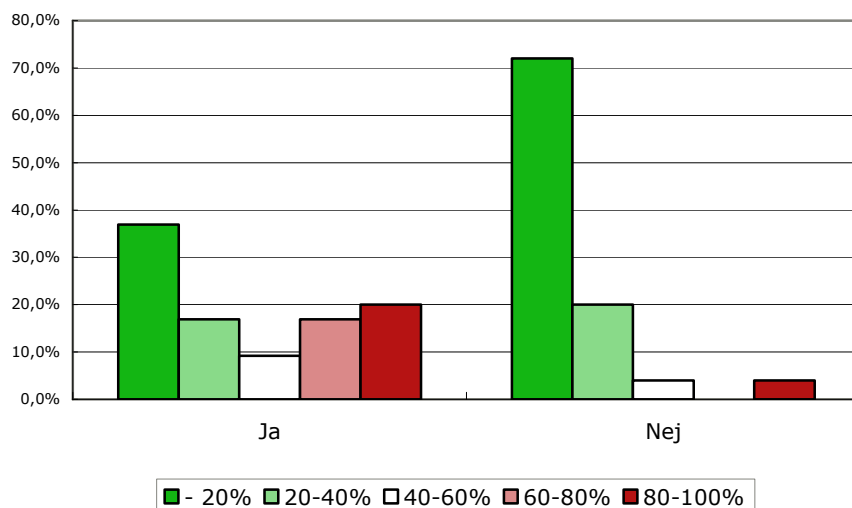
Alla barn i skolan har också haft i uppgift att sprida kunskap om gemensam plan som verktyg att samordna insatser. Efter tre månader hade man upprättat en gemensam plan för ca en fjärdedel av barnen.

Om man tittar på samverkan med andra (t.ex. socialkontor, BUP, Centrala elevhälsan) i relation till hur omfattande frånvaron är ser man att samverkan är mer vanligt förekommande hos de som har högst frånvaro (röda stapeln), vilket är naturligt. *Bild 3 och 4* visar förändringen av frånvaro vid starten och efter tre månader kopplat till samverkan. Här kan man se att frånvaron minskat både hos de barn där skolan haft samverkan och inte.

Bild 3 - Samverkan och frånvaro vid start

Bild 4 - Samverkan och frånvaro vid 3 månader

Insatser

När det gäller skolans tidigare insatser fanns till 98% ett åtgärdsprogram kring barnen och i 35% har skolan gjort en pedagogisk kartläggning. Detta är anmärkningsvärt eftersom ett åtgärdsprogram alltid ska föregås av en utredning där pedagogisk kartläggning är en av de viktigaste delarna. Teoretiskt sett är det inte möjligt att göra ett åtgärdsprogram som inte föregåtts av en pedagogisk kartläggning.

Det är en stor variation av vilka insatser teamet för tidiga insatser gjort och i de flesta fall har det varit en kombination av flera insatser, vilket också avspeglas i enkätsvaren. De vanligast förekommande insatserna är:

- stödsamtal till förälder (n=58)
- konsultation skola/pedagog/elevhälsa (n=51)
- stödsamtal med barnet (n=48)

- nulägeskartläggning (n=40)
- samverkansmöte, handledning till personal samt konsultation genom möte, telefon, sms, ed (n=35 vardera)

Det handlar oftast om komplexa orsaker till att frånvaro uppstått och därför behövs oftast en kombination av olika insatser för att barnet ska komma tillbaka till skolan. Det innebär också att det såklart inte är möjligt att isolera en insats för att titta på effekter. Men kan vi ändå se att de flesta av insatserna verkar ha en positiv effekt på närvaron både efter tre månader och ett år.

5.1.2 Det behandlande teamets resultat

Eftersom det behandlande teamet inte arbetat enligt SkolFams metodik har man inte heller utvärderat arbetet enligt den standardiserade modell som beskrivs i ansökan till den sociala investeringsfonden. Arbetet har istället dokumenterats löpande i journal.

Det behandlade teamet har under läsåret 13/14 kommit att av vara mer en del i helheten. När ärenden anmälts till Alla barn i skolan har oftast två personer gått på beredande möte. Utifrån det beredande mötet har gruppen erbjudit insatser utifrån de olika kompetenser som Alla barn i skolan omfattar. Ibland har det passat bra att någon från teamet för tidiga insatser gått in i ett ärende ihop med psykolog eller specialpedagog. Det behandlande teamet har även kopplats in utifrån den översyn som uppsökande teamet har gjort i sin uppföljning av pågående insatser. Utifrån alla dessa olika ingångar har det behandlande teamet bidragit med fördjupande och utredande samtal. I vissa fall har man arbetat i direkt elevkontakt och i andra fall konsultativt.

Det behandlande teamet har arbetat med 21 barn sedan januari 2013 men även tagit del i arbete med individuella barn och familjer som blivit aktuella via andra i projektet. För *alla barn* har det inneburit förbättringar i form av återgång till skolan i begränsad omfattning från att ha varit hemmasittare och för andra barn närvaro hela skoldagar med individuellt anpassade scheman.

5.2 Analys av individarbetet

Den bild Alla barn i skolan ger av skolfrånvaroproblematik stämmer väl överens med tidigare studier och erfarenheter. Problematisk eller oroande skolfrånvaro är ett symptom och orsakerna till skolfrånvaro är många och komplexa. Det kan handla om faktorer i skolmiljön, i familjen och/eller hos individen själv. Det är sällan en enda orsak till att ett barn väljer att inte gå till skolan, utan det är snarare en väv av samverkande orsaker som kan vara diffusa. Ofta upptäcker man också andra orsaker till frånvaron än vad det först verkar vara.

Nedan är några exempel på vilka orsaker det kan handla om:

- brist på anpassad studiemiljö
- psykisk ohälsa hos barn eller förälder
- inlärningssvårigheter
- relationsproblem mellan barn och lärare
- missbruk
- omsorgssvikt
- mobbning

- separationsångest
- spelmissbruk
- negativa livsmönster
- gängpåverkan

Denna komplexitet innebär också en stor variation i vilka insatser som behövs för att bryta frånvaro. Det går inte att skapa **en** metod eller lösning som fungerar för all frånvaro, utan arbetet kräver flexibilitet av alla parter. Med detta i åtanke har projektet har tagit fram en modell - **utforskande förhållningssätt** - som innehåller flera olika tänkbara åtgärder. Några exempel på vad som är viktigt att undersöka är barnets fysiska och psykiska hälsa, sociala situation (kamrater, roll i gruppen), pedagogiska hinder (inlärningssvårigheter, behov av teknikstöd,) och ekonomiska hinder (matsäck, idrottskläder, m.m.). När det gäller åtgärder har Alla barn i skolan tagit fram ett antal tips, exempelvis:

- samarbete med vårdnadshavare
- involvera hela arbetslaget i bemötande (när barnet kommer till skolan)
- hembesök som arbetsmetod
- hitta lösningar tillsammans med barnen och tänk ”stegvis”.
- göra undantag – var beredd att gå utanför ramarna
- hitta alternativa sätt att kommunicera (sms, chatt, facebook)

Läs mer om tipsen i ”Samverkan för barns bästa” www.norrkoping.se/barnsamverkan.

2011 gjorde Centrum för kommunstrategiska studier (CKS) en rapport om arbetet med skolfrånvaro på uppdrag av Norrköpings kommun⁶. Studien innehöll tre delområden.

- intervjuer med elevhälsoteam och rektorer om hur de arbetade med att förebygga och avhjälpa skolfrånvaro, samt deras uppfattning om orsaker till skolfrånvaro.
- enkäter till lärare om skolfrånvaro, om orsaker till skolfrånvaron och hur de arbetade med att förebygga och avhjälpa frånvaro.
- intervjuer med unga som haft långvarig skolfrånvaro och som återvänt till skolan. Fokus låg på vilka orsaker till frånvaro som ungdomarna själva uppgav och deras bild av vad som fått dem tillbaka till skolan igen.

Studien visade tydligt att de olika parterna inte förlägger orsakerna till samma sfär. Skolledning, elevhälsoteam och lärare placerar i första hand orsaker till skolfrånvaro till *situationen i hemmet* och inte minst till föräldrars förmåga att axla föräldrarollen. Här framträder också en uppfattning om att det är det sociala arvet som påverkar barns möjlighet att fullfölja sin skolgång. Ytterligare en orsak som lyfts fram är familjers inställning till skolan - kultur och härkomst tillskrivs en särskild betydelse för hur skolgången fungerar.

Hemförhållanden är däremot inget som ungdomarna lyfter fram utan istället i första hand *lärarnas bemötande* och *engagemang*. Ytterligare en orsak som framkom var

---

⁶ Arvidsson, m.fl. ”Man vill ju gå sin utbildning så man blir någonting” Hur fungerar arbetet med skolfrånvaro i Norrköpings Kommun. Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings Universitet 2011.

önskan att vara med kompisar, det vill säga skolan uppfattas som ett socialt sammanhang som är viktigt för närvaron.

Enligt rektorer, elevhälsa och lärare angavs individanpassad undervisning som den vanligaste insatsen mot skolfrånvaro, oavsett orsak. Detta var något som inte uppfattades på ett entydigt sätt. *Rektorer och barnhälsoteam* talade om individanpassning i form av materiell anpassning, undervisning i mindre grupp, kontakt med specialpedagog, kurator eller hemundervisning. När *lärarna* pratar om invidanpassning handlar det däremot om att ha mer tid för varje individ och ge det stöd individen behöver.

Ungdomarna efterlyser en större lyhörddhet från skolans sida för de behov man har av att t.ex. arbeta i mindre grupp. De talar om att skolan hört av sig kontinuerligt i början av frånvaron, men att kontakten sedan upphört. Skolan förefaller ha släppt sitt ansvar för barnen när socialtjänsten kopplats in.

CKS´ studie visar på betydelsen av att samtala med barn för att få deras uppfattning om orsak till just *deras* frånvaro. Den skillnad som finns mellan skolans uppfattning och barns uppfattning om orsakerna till frånvaro är också något man sett i Alla barn i skolan. Likaså att skolan inte alltid efterfrågar barnets syn på vad som skulle kunna hjälpa just dem. Att ta tillvara på barnets uppfattning av sin egen situation är något vi behöver bli bättre på både inom skolan och inom socialtjänsten.

Projektets visar, likväl som andra studier och forskning, att det är otillräckligt att stanna vid förklaringar som enbart handlar om individens eller föräldrarnas svårigheter. Det kan också finnas andra förklaringar som handlar mer om skolans svårigheter att möta barnens behov. Dessutom är ju barnets rätt till utbildning densamma oavsett orsaken till frånvaro eller stödbehovet.

Arbetet har även visat på betydelsen av att göra kartläggningar så att orsakssamband hittas i syfte att få en ny förståelse och nya ingångar till skolnärvaro. Även detta stämmer väl överens med erfarenheter som gjorts i tidigare studier.

En framgångsfaktor för teamet har varit att man kunnat komma igång med arbetet snabbt. *Tidiga, snabba insatser* kan ofta förhindra att frånvaro cementeras. Ju tidigare man kommer in desto större möjlighet att snabbt få tillbaka barnet till skolan. Och den logiska följderna blir att ju längre man varit hemmasittande desto svårare är det att komma tillbaka. Tidiga insatser kan både handla om insatser riktade till barnet, stöd till familjen och till skolan.

Det visade sig finnas behov av att komplettera skolans insatser bland ungefär hälften av de barn som Alla barn i skolan träffat. En fungerande samverkan där insatser samordnas är ofta avgörande för dessa barns skolgång. I projektet har det blivit tydligt att det finns en tröghet i komma igång med insatser hos socialtjänsten men också hos BUP. Det vill säga, det tar tid att utreda, fatta beslut om insats och att komma igång. I värsta fall kan det innebära att en termin eller mer ”går förlorad” och att barnet inte får sin rätt utbildning tillgodosedd. Dessutom kan frånvaron hunnit bli ett mer svårbrutet mönster.

Målet att den ogiltiga frånvaron skulle vara noll efter två år är kanske inte realistiskt men däremot är det utvecklade målet - att inga barn ska ha oroande frånvaro utan pågående insatser - fullt möjligt att uppnå.

Fyra terminer är kort tid för att kunna se om insatsen lett till minskat utanförskap för barn med skolfrånvaro, men vi vet att det är en riskfaktor att hamna utanför gemenskapen i skolan. Att dessutom inte själv kunna förstå det som händer skapar en känsla av vanmakt. Det lyssnande och det allvar som projektet mött barn och familjer med har i sig skapat grund för utveckling. Inte bara barn riskera att hamna i utanförskap utan även föräldrar som i detta känner sig frustrerade och som "dåliga" föräldrar. Genom att skapa goda möten har dörrar kunnat öppnas som gjort det möjligt för föräldrar att öppet prata om sina problem.

När det gäller målet ökad självkänsla hos barnen så har de barn som inte känt sig efterfrågade av skolan nu blivit efterfrågade. Barn som inte förstått varför det blivit så svårt har fått hjälp att förstå sig själva. Stegvis har barn lotsats tillbaka till skolan. Barnets egna tankar och känslor har förtydligats vilket har skapat ökad förståelse och vilja till att hitta lösningar.

Rätten till utbildning har varit i fokus för projektet. Barn har fått hjälp att bättre förstå vad som förväntas och krävs kunskapsmässigt. Detta är svårt även för andra barn men oftast flyter dom då ändå med. Hög frånvaro gör att man tappar tilltron till detta flyt och slutar tro på att goda resultat är möjliga. Projektet har gett många barn en ny tilltro till sin egen förmåga.

Den forskning som bland andra Bo Vinnerljung⁷ bedrivit visar på skolresultatens stora betydelse för barns framtida livssituation. Mot den bakgrunden är det ett rimligt antagande att de barn som faktiskt är tillbaka i skolan också har en betydligt större möjlighet att lyckas i skolan och därmed också i sin framtida livssituation.

5.3 Uppföljning på grupp- och skolnivå

På *grupp- och skolnivå* är målen att alla enheter har fungerande rutiner, att kunskapen om orsaker till frånvaro ökat och kompetensen att förebygga, kartlägga orsaker och vidta rätt insatser ökat. Nedan redovisas även statistik om frånvaro, måluppfyllelse och HVB-placeringar på grupp- och skolnivå.

5.3.1 Rutiner och riktlinjer

Höstterminen 2012 inventerade processtödjarna arbetet med skolnärvaro i Norrköpings kommunala grundskolor och på de lokala socialkontoren. Syftet var att få en bild av nuläget, både goda exempel och utvecklingsbehov. Processtödjarna utgick i intervjuer från ett antal givna frågeställningar om framgångsfaktorer, utvecklingsbehov, hur riktlinjer och rutiner används och fungerar, hur socialkontoret hanterar skolfrånvaro och om hur samverkan fungerar. Sammanfattning av inventeringen finns att läsa i Delrapport 1⁸. I slutet av vårterminen 2014 gjorde Alla

⁷ I t.ex. Social rapport 2010. (Kapitel: Skolbetyg, utbildning och risker för ogynnsam utveckling hos barn.) Socialstyrelsen

⁸ Delrapport 1 finns att läsa på www.norrkoping.se

barn i skolan en uppföljning av nuläget. De skickade ut en enkät till rektorerna med frågor om närvaroarbetet och svaren har lagts samman med processtödjarnas erfarenheter. Sammantaget ger det en ”temperaturmätning” av närvaroarbetet på de kommunala grundskolorna idag. Alla barn i skolan valde några kriterier som mått för att bedöma nuläget. Dessa är; om skolorna har närvaroansvarig, om Dexter-registreringen fungerar fullt ut och om alla barn med frånvaro har pågående insatser samt om insatserna fungerar. Några av skolorna uppfyller samtliga kriterier och flertalet uppfyller delvis kriterierna. Tre skolor bedöms inte uppfylla något av de fyra kriterierna.

När det gäller rutiner så visade inventeringen att de flesta skolor kände till kommunens riktlinjer⁹ men att variationen och kvalitén på skolornas egna rutiner var stor. Det fanns också behov av förtydliganden av riktlinjerna. Detta är något Alla barn i skolan aktivt arbetat med och revidering av riktlinjerna har påbörjats under våren 2014 med utgångspunkt från de erfarenheter som gjorts i projektet. En viktig del i revideringen är att barns uppfattning om orsak till frånvaron ska tydliggöras vid anmälan om oroande frånvaro till verksamhetschef.

Alla barn i skolan har uppmärksammat att goda och fungerande närvarorutiner är en framgångsfaktor i skolornas närvaroarbete. De har också sett vad som fungerar bättre och sämre och mot den bakgrunden erbjudit skolorna stöd. En sådan framgångsfaktor är att det finns en närvaroansvarig på enheten och idag har 37 av 46 skolor utsedda närvaroansvariga vars uppgift är att bevaka och följa upp närvaron på sin enhet

Ovanstående insatser har både bidragit till fokus på frågan på alla skolor, till att rutiner och arbetsätt utvecklats och inte minst till att det inte saknas insatser kring barn med frånvaro.

5.3.2 Frånvarostatistik

När processtödjarna började inhämta statistik visade det sig ganska snart att registreringen i Dexter inte fungerade fullt ut, det vill säga att lärare inte registrerade frånvaro i tillräcklig omfattning. Lärarna saknade tillräcklig kunskap och tid att sätta sig in i systemet och det fanns oklarheter exempelvis hur anpassad studiegång skulle registreras. Man förstod inte vad uppgifterna kunde användas till och det fanns en uppfattning om att det var valfritt att använda Dexter. Detta ledde till ett förtydligande från skolchefen att registrering i Dexter ska göras.

Användningen av Dexter har successivt förbättrats sedan 2012 både hos högstadierna och hos låg- och mellanstadierna. Omfattningen av registreringar varierar dock fortfarande mellan skolorna. Eftersom högstadieskolorna kom igång tidigare har de en relativt hög andel lärarkvittenser. Låg- och mellanstadierna började registrera i Dexter senare och frånvarostatistiken kan därför inte jämföras på samma sätt över tid.

Tabell 1 nedan visar i vilken omfattning de kommunala högstadieskolorna registrerat i Dexter. Ju lägre andel ej kvitterat desto bättre. (Djäkneparksskolan saknas eftersom de tidigare registrerat i ett annat system och därför inte är jämförbara.)

---

⁹ ”Riktlinjer rörande skolplikt, närvarokontroll och åtgärder vid olovlig frånvaro” är kommunövergripande riktlinjer som de enskilda skolorna har att utgå i utarbetandet av skolans egna rutiner.

Tabell 1. Lärarkvittenser vid de kommunala högstadieskolorna.

Enhetsnamn	Ej kvitterad (%)				
	VT 2012	HT 2012	VT 2013	HT 2013	VT 2014*
Borgsmoskolan	26,00%	22,61%	21,65%	30,79%	27,13%
Ektorpskolan	45,75%	26,24%	25,95%	9,78%	7,58%
Enebyskolan	46,92%	34,72%	35,59%	28,18%	22,10%
Hagaskolan	30,06%	15,39%	22,44%	21,63%	15,74%
Hultdalsskolan	43,96%	25,06%	27,39%	21,24%	14,55%
Mosstorpskolan	51,57%	27,30%	24,70%	13,68%	11,38%
Navestadsskolan	56,39%	23,54%	18,44%	27,53%	24,61%
Råsslaskolan	18,17%	6,07%	9,74%	4,88%	2,27%
Söderporten 5-9	37,36%	26,60%	21,18%	22,88%	23,52%
Vikbolandsskolan	58,39%	36,42%	33,53%	34,77%	29,51%
Medelvärde	41,46%	24,39%	24,06%	21,54%	17,84%

*Från januari till 15 maj 2014

På låg- och mellanstadieskolorna har medelvärdet för utebliven lärarkvittens minskat från 79,58 % vårterminen 2013 till 33,52 % vårterminen 2014, vilket är en klar förbättring.

Tabell 2 visar både den totala frånvaron och den ogiltiga frånvaron. Den totala frånvaron består av både giltig (t.ex. sjukdom, beviljad ledighet) och ogiltig frånvaro. I statistiken ingår även barn med frånvaro som inte Alla barn i skolan arbetat med. Vårterminen 2012 representerar statistik innan ”Alla barn i skolan” inledde sitt arbete. I statistiken finns säsongsvariationer vilket innebär att man bör jämföra vårtermin med vårtermin och hösttermin med hösttermin.

Tabell 2. Frånvaro och ogiltig frånvaro vid Norrköpings kommun högstadieskolor

Enhetsnamn	Frånvaro					Ogiltig frånvaro				
	VT 2012	HT 2012	VT 2013	HT 2013	VT2014*	VT 2012	HT 2012	VT 2013	HT 2013	VT2014*
Borgsmoskolan	21,63%	16,74%	18,97%	17,55%	21,53%	8,65%	4,30%	4,97%	2,99%	5,17%
Ektorpskolan	16,09%	14,06%	17,41%	13,70%	16,58%	6,94%	4,44%	5,65%	3,60%	3,72%
Enebyskolan	9,88%	8,59%	11,70%	8,74%	12,63%	3,21%	1,19%	1,89%	0,94%	1,76%
Hagaskolan	11,48%	12,32%	17,52%	11,95%	14,40%	3,41%	2,49%	5,96%	2,47%	3,22%
Hultdalsskolan	11,06%	9,66%	11,29%	8,78%	10,57%	1,84%	0,65%	0,80%	0,83%	0,93%
Mosstorpskolan	13,85%	10,77%	14,57%	8,01%	11,69%	4,03%	1,86%	2,75%	0,67%	1,11%
Navestadsskolan	18,21%	10,99%	13,49%	12,12%	13,58%	7,93%	3,51%	3,70%	2,48%	2,89%
Råsslaskolan	9,52%	8,12%	11,24%	8,79%	12,73%	1,05%	0,44%	0,32%	0,82%	1,39%
Söderporten 5-9	12,26%	10,25%	11,73%	11,82%	15,22%	6,42%	4,90%	4,81%	4,36%	5,89%
Vikbolandsskolan	11,64%	10,36%	12,66%	9,61%	12,15%	2,35%	1,18%	1,94%	1,38%	2,12%
Medelvärde	13,56%	11,18%	14,06%	11,11%	14,11%	4,58%	2,50%	3,28%	2,05%	2,82%

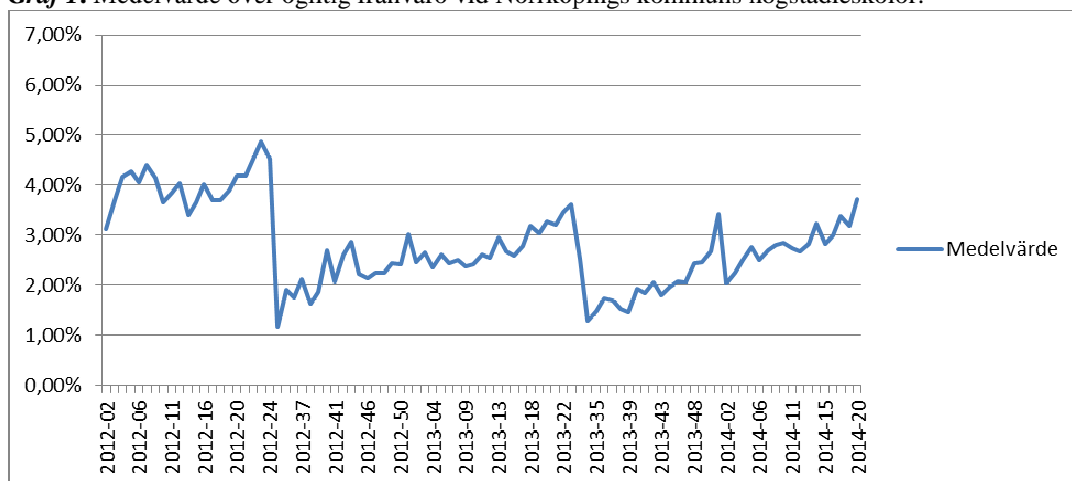
*Från januari till 15 maj 2014

Den totala frånvaron har knappt förändrats under år 2012-2014 medan den ogiltiga frånvaron har sjunkit markant. Från att ha legat på 4,58 % under vårterminen 2012 har den sjunkit till 2,82 vårterminen 2014. Insatsen ”Alla barn i skolan” startade höstterminen 2012 samtidigt som en effekt på den ogiltiga frånvaron förekommer och som fortgår fram till nutid, maj 2014.

Det finns även variationer mellan skolorna vad gäller frånvaro. Om man tittar på registrering i Dexter och ogiltig frånvaro kan man se att exempelvis Ektorpskolan både förbättrat registreringen avsevärt och minskat ogiltig frånvaro med ca 3%, likaså Navestadsskolan och Mosstorpsskolan.

Graf 1 visar medelvärdet över ogiltig frånvaro vid Norrköpings kommuns högstadieskolor, exklusive Navestadsskolan¹⁰.

Graf 1. Medelvärde över ogiltig frånvaro vid Norrköpings kommuns högstadieskolor.

Under dessa fyra terminer har Alla barn i skolan följt antal barn med minst 10% ogiltig frånvaro vissa givna veckor varje termin (tabell 3). Skolorna i tabellen är indelad i de tidigare geografiska områdena processstödjarna ansvarade för tidigare.

Tabell 3 Antal elever med minst 10% ogiltig frånvaro. (Mottagningsskolan med 19 elever ingår ej)

SKOLA	Totalt antal elever		Antal och andel elever med minst 10 % ogiltig åk 7-9 (% inom parentes)			
	Ht 2012	Vt 2014	v.45-48 2012	v 10-13 2013	v 45-48 2013	v 10-13 2014
Hagaskolan	287	308	23	59	73	61
Djäkneparksskolan	475	455	(3)	(7,7)	(9,6)	(8)
Navestadsskolan	333	334	63	78	52	67
Söderporten (4-9)	180	185	(9)	(11,3)	(7,7)	(10)
Vikbolandsskolan	176	154				
Enebyskolan	311	314	14	16	18	27
Råsslaskolan	150	164	(2)	(2,3)	(2,5)	(3,7)
Hulldalsskolan	237	246				
Ektorpskolan	403	339	75	90	54	68
Borgsmoskolan	195	152	(9,3)	(11)	(7,7)	(9,7)
Mosstorp	209	210				
TOTALT:	2956	2861	175	243	197	225
			(6)	(8,2)	(6,9)	(7,8)

¹⁰ Navestadsskola är en så kallad outlier, alltså en observation som avviker från resterande data och därför har den exkluderats. Dvs resultatet i graf 1 underskattar effekten på den ogiltiga frånvaron.

I tabell ser det ut som att ogiltig frånvaron över 10% bara förbättrats marginellt jämfört med vårterminen förra året. Detta kan bero på flera olika saker. Det ena kan vara att registreringen i Dexter ökat och att det i tidigare redovisning fanns ett mörkertal. En annan orsak kan vara det fokus Alla barn i skolan satt på frågan vilket medverkat till att man idag känner till var enda barn som har frånvaro. Fokus på skolnärvarofrågan gör helt enkelt att fler frånvarande barn upptäcks. Att enbart titta på antalet med 10% frånvaro eller mer säger dock inte något om den totala ogiltiga frånvaron minskat eller inte.

5.3.3 Måluppfyllelse

Tabell 4 nedan visar antal barn i årskurs nio och andel med godkända betyg i alla ämnen under de senaste tre läsåren. Det har skett en försämring av skolresultaten i årskurs nio i kommunen totalt. Det vill säga, vi kan hittills inte se effekt av Alla barn i skolan på kommunnivå. Dock är två läsår för kort tid att mäta resultat i årskurs nio.

Tabell 4 Antal och andel barn med godkänt i alla ämnen årskurs 9 *

Årskurs 9 Enhet	Antal elever 2011/12	Andel (%) godkända i alla ämnen 2011/12	Antal elever 2012/13	Andel (%) godkända i alla ämnen 2012/13	Antal elever 2013/14	Andel (%) godkända i alla ämnen 2013/14
Borgsmoskolan	77	72,7	74	51,4	67	67,4
Djäkneparksk	160	63,8	165	69,1	175	66,9
Ektorpskolan	105	65,7	143	64,3	111	65,8
Enebyskolan H	82	82,9	110	72,7	109	79,8
Hagaskolan	110	86,4	79	73,4	109	59,6
Hultdalskolan	104	89,4	90	87,8	68	88,4
Mosstorpskolan	87	71,3	82	70,7	59	78,8
Navestadsskolan	122	66,4	127	76,4	126	63,9
Råsslaskolan	72	80,6	47	76,6	55	87,3
Söderporten	38	63,2	54	46,3	65	53,8
Vikbolandsskolan	51	78,4	68	86,8	53	79,2
Kommunen	1078	73,2	1039	70,8	997**	67,4

*Uppgifterna är hämtade ur Skolverkets databas, Siris. ** Exkl. Mottagningskolans 20 elever

5.3.4 Kompetens- och kunskapsutveckling

Alla barn i skolan har haft i uppdrag att öka kunskap och kompetens kring närvarofrågor. Genom de kontakter de haft med professionella har de kunnat identifiera kompetensutvecklingsbehov och erbjuda ett antal föreläsning på olika teman. De har också arbetat med konsultation och handledning till rektorer, elevhälsa, och andra både kring enskilda barn och kring systematiskt närvaroarbete. Dessa delar är också kompetensutvecklande insatser.

Idag finns god kunskap om skolans betydelse som skyddande faktor i allmänhet i våra organisationer, men det inte är säkert att man alltid omsätter den kunskapen i praktiken. Det är mycket viktigt att alla parter ser skolfrånvaro som den starka riskfaktorn det faktiskt är, frånvaro ska ses som en allvarlig varningssignal.

Med utgångspunkt i erfarenheterna av 18 månaders arbete med barn som av olika skäl inte upplevt skolan som en självklar plats att vara på, har gruppen tagit fram en modell för arbetet med att främja närvaro och förebygga frånvaro. Detta finns sammanställt i en folder: ”Samverkan för barns bästa” som finns att läsa på: www.norrkoping.se/barnsamverkan. Foldern beskriver närvarofrämjande förslag och metoder på organisations-, grupp- och individnivå.

5.3.5 HVB-placeringar

Satsningen på Alla barn i skolan förväntades på sikt leda till minskade placeringar i Hem för vård och boende (HVB). Socialkontoret följer varje månad antalet placerade barn samt vårddygn, och antalet placeringar har minskat något. Det är dock inte möjligt att dra slutsatser i vilken omfattning skolnärvaroarbetet påverkat antalet placeringar. Hur många barn som placeras påverkas av väldigt många olika faktorer både i samhället och hos individerna själva. Men med utgångspunkt i forskning om risk och skydd är det ändå ett rimligt antagande att ökad närvaro i skolan leder till ökad andel barn som klarar skolan, vilket är en av de starkaste skyddsfaktorerna utöver familjen. Därför torde det också bidra till att färre barn behöver placeras på sikt. (Se antal placeringar och vårddygn i bilaga.)

5.4 Analys av arbetet på grupp- och skolnivå

Alla barn i skolan är och har varit ett processarbete som inneburit att arbetssätt förändrats och utvecklats under tiden utifrån de lärdomar man gjort. Ett konkret exempel är när gruppen såg att en hög andel av de barn Alla barn i skolan arbetade med saknade organiserad fritidsaktivitet och som en konsekvens initierade samverkan med fritidsgårdarna.

För att lyckats med att främja närvaro och förebygga frånvaro kring individer krävs ett systematiskt och medvetet arbete med riktlinjer, rutiner och arbetssätt. Både det som på ett direkt sätt rör frånvaro men också kring det som handlar om skolklimat, kränkningar, bemötande, och så vidare. I foldern ”Samverkan för barns bästa” vi hänvisat till tidigare beskrivs hur man kan omsätta Antonovskys teori¹¹ om känsla av sammanhang, KASAM, till arbete med skolnärvaro.

Några generella lärdomar Alla barn i skolan dragit är:

- betydelsen av bärande relationer
- implementeringens betydelse
- behov av att öppna för och skynda på insatser
- komplexa problemkluster där följande dokumentation och utvärdering ofta saknas
- oförmåga att organisera resurser för mindre akuta behov på skolorna
- drivkraft att göra lösningar utanför ram behövs

---

¹¹ Antovsky (2005) *Hälsans mysterium*

- rätten till undervisning behöver stärkas
- barnen har alltför ofta inte fått dela sin bild av situationen.

När det gäller arbete med närvaro/frånvaro så handlar det i grunden mycket om det förhållningssätt man har, det vill säga hur professionella tänker om barns behov, om orsaker till frånvaro, om bemötande, och så vidare. Att ha rutiner, riktlinjer, modeller, metoder, med mera, som stöd i arbetet är bra men vi behöver samtidigt insikt om förhållningssätt och en lyhördhet inför varje barns behov. Alla barn i skolan har bidragit till att stärka denna kunskap.

Majoriteten av skolorna (37 av 46 hittills) har valt att utse särskilda närvaroansvariga vilket bidrar till detta främjande och förebyggande arbete. Närvaroansvariga har en viktig roll i att följa närvaron på sin enhet och att analysera statistik för att kunna upptäcka mönster. Närvaroansvarig kan också vara en garant för att hålla fokus på närvarofrågan även efter projektidens slut.

Projektet har sett att det finns olikheter mellan olika skolor i frånvaro, skolresultat, med mera. Detta kan till delvis förstås mot bakgrund av socio-ekonomiska faktorer, men det finns också olikheter i skolornas *förmåga* att arbeta främjande och förebyggande. Skolorna har olika förmåga att ta tag i elevärenden och olika organisatoriska förutsättningar. Elevhälsans roll och arbetssätt är en sådan olikhet. Om vi utgår från att frånvaro nästan alltid är symtom på något annat borde det också finnas skäl att utveckla kurators och skolsköterskans roll och uppdrag vid frånvaro.

Vikten av barns delaktighet kan inte nog betonas – barnets synpunkter på varför de är frånvarande efterfrågas inte alltid, vilket borde vara en självklarhet. Att barnet själv upplever delaktighet är en framgångsfaktor i arbetet med närvaro. Alla barn i skolan har arbetat för att öka lyhördheten inför barnets erfarenheter och synpunkter både genom att de barn de arbetat med varit delaktiga och genom att sprida kunskap.

När det gäller registreringen i Dexter har de hinder och svårigheter som funnits flera orsaker. Till att börja med tar det tid att implementera ett nytt system och man kan inte förvänta sig att samtliga ska använda ett nytt arbetssätt direkt, även om beslut har fattats. En god implementering handlar dels om att väl ha förankrat hur man ska agera och vad man ska göra, men lika mycket om att medarbetarna har en grundförståelse för *varför* det behöver göras och nyttan med det.

Det visade sig också finnas en del otydligheter med Dexter, såsom att lärare som slutat fortfarande ligger kvar i systemet, oklarheter hur man ska registrera sen ankomst, med mera. En annan svårighet var att när låg- och mellanstadieskolorna ville starta registreringen kunde inte IT-enheten möta upp enheternas utbildningsbehov.

Alla barn i skolan har bidragit till att sprida nyttan med registrering av frånvaro och har också uppmärksammat vilka hinder som måste lösas. De har vid sina besök på skolorna känt sig välkomna och uppfattat det som att skolorna uppskattat hjälp med fokus på det som Dexter visar. Detta har sannolikt påskyndat implementeringsprocessen och bidragit till att hinder kunnat lösas.

5.5 Uppföljning på verksamhetsnivå

De effekter Alla barn i skolan ska ge på verksamhetsnivå beskrivs i ansökan till investeringsfonden som ökad samverkan mellan verksamheter inom och utanför kommunen vilket i sin tur skulle leda till en ökad samsyn och nyttjande av varandras kompetenser. Även om det är svårt att mäta effekterna av projektets insatser så har vi följt utvecklingen mot målen på ett kvalitativt sätt.

I den inventering som genomfördes höstterminen 2012 ställdes bland annat frågor om hur skola och socialtjänst upplevde att samverkan fungerar¹². I inventeringen framkom till exempel att socialkontoret å ena sidan önskade mer fylligt innehåll i skolornas anmälan och att skolan å andra sidan saknade kunskap om vad en anmälan bör innehålla. Därför togs en vägledning för anmälan fram som finns att läsa på Norrköping kommuns hemsida.

Under projekttiden har Alla barn i skolan uppmärksammat hur samverkan skulle kunna förbättras överlag. Som beskrivits tidigare i rapporten tar det ofta tid innan andra aktörers insatser kommer igång. Detta handlar sällan om brister i samverkan utan snarare om förutsättningar hos aktörerna. Ibland finns dock en otydlighet kring vem som ansvarar för vad och ibland har man förväntningar på varandra som inte är realistiska.

Några konkreta förbättringar i samverkan specifikt mellan skola och socialtjänst som Alla barn i skolan föreslår är att:

- skolan tydligt beskriver oron när man gör anmälan enligt 14 kap 1 § Socialtjänstlagen
- skolan tydligt beskriver vilka åtgärder man vidtagit och att socialtjänsten tar tillvara på den kunskap skolan har
- erbjuda och efterfråga trepartsmöte
- erbjuda och efterfråga återkoppling
- arbeta för att en samordnad individuell plan (SIP) upprättas

De organisationsförändringar som beskrivits tidigare bidrog till att den förra samverkansorganisationen behövde förändras och anpassas. I december 2013 fattades beslut om en ny överenskommelse för samverkan mellan kommun, landsting och polis. I överenskommelsen formuleras bland annat gemensam värdegrund, övergripande mål och struktur för styrning. I värdegrunden fastslås att alla verksamheter som arbetar med barn och unga har ett gemensamt ansvar och skyldighet att samverka för att alla barn i Norrköping ska ha god hälsa, god uppväxtvillkor och god utbildning.

Läs mer om detta på: www.norrkoping.se/barnsamverkan

I framtagandet av överenskommelsen har erfarenheterna av Alla barn i skolan varit en viktig kunskapskälla.

---

¹² Se Delrapport 1 på www.norrkoping.se

5.6 Analys av arbetet på verksamhetsnivå

Under projekttiden har Alla barn i skolan erfarit att rektors engagemang, likväl som personalens, är en framgångsfaktor för skolnärvaroarbetet. Alla barn i skolan har stött på många goda exempel i verksamheterna och har blivit väl mottagna. Projektet har gett en gemensam bild av skolnärvaroarbetet i kommunen, när det gäller framgångsfaktorer, kunskap om orsaker, utvecklingsområden, och så vidare. Detta har bidragit till att skapa samsyn kring vad som behöver göras både för individuella barn och strukturellt.

Alla barn i skolan har uppmärksammat att samverkan mellan aktörer både inom och utom kommunen brustit kring vissa barn. En framgångsfaktor för projektet har varit att processtödjarna haft personlig kännedom om verksamheter som gjort att man lättare kunnat hitta vägar till samverkan. Även om det varit positivt för de enskilda individerna kan inte samverkan byggas på personliga kontakter. Överenskommelsen om samverkan har inneburit en nystart av samverkan som förhoppningsvis både innebär förbättringar generellt och konkreta förbättringar för enskilda barn.

Överenskommelsen påverkar också målet om ökad samverkan mellan verksamheter inom och utom kommunen. Den inventering som gjordes under höstterminen 2012 skedde inom ramen för den gamla organisationen och analysen av nuläge sker inom ramen för den nya. Något som var tydligt i inventeringen var att samverkan fungerat olika bra i de olika geografiska områdena och att fanns brister i likvärdigheten. Den kunskapen behöver vi ta med oss in i den nya samverkansstrukturen.

Organisationsförändringarna av utbildningskontoret och socialkontoret har också haft konsekvenser för samverkan. I en förändringsfas tenderar organisationerna att fokusera mer inåt vilket påverkat förutsättningarna för samverkan. Det är helt enkelt svårt att få plats med samverkans- och utvecklingsfrågor i ett förändringsskede.

För att samverkan ska fungera i praktiken är det viktigt att det finns respekt och tillit mellan de samverkande aktörerna. För att uppnå det behövs struktur och tydlighet i uppdragen men inte minst samsyn, gemensamt förhållningssätt och dialog mellan aktörerna.

Ökad samverkan är inte ett mål i sig, utan snarare är målet att olika aktörer samverkar på det sätt som behövs för att barnet ska få sina behov och rättigheter tillgodosedda.

6. FRAMTIDEN

Nedan följer en sammanfattning vad som behöver göras framöver för att vidmakthålla det Alla barn i skolan uppnått och vad som återstår att göra. Vi beskriver också hur projektet ska följas upp under tredje året.

Alla, både chefer och verksamheter, måste bidra till att hålla fokus på just närvarofrågan efter det att projektet avslutats. Det finns en osäkerhet för hur det man uppnått ska vidmakthållas och ledningen har en avgörande roll i att se till att det genomförs.

En annan avgörande framgångsfaktor för projektets resultat är vikten av närvarande ledarskap och engagerad personal med kreativitet och mod att tänka utanför ramarna. Under den första tiden fanns det brister i ledarskapet som kunde gjort att projektet havererat. Det är en lärdom att ta med inför framtida projekt.

6.1. Rutiner och riktlinjer

Implementeringen av rutiner, så till exempel Dexter, behöver fortsätta under läsåret 2014/15. Alla barn i skolan har påbörjat revideringen av riktlinjerna rörande skolplikt utifrån de erfarenheter man gjort i projektet. Även detta arbete måste fortsätta under höstterminen 2014 både i skolan och i de delar som berör socialkontoret. Riktlinjer och rutiner är något som behöver hållas levande även på längre sikt, vilket innebär att utbildningskontoret även framöver måste följa och följa upp dem.

Närvaroansvariga kommer fortsättningsvis att ha en viktig roll och behövs som garant för att hålla fokus på närvarofrågan. Det stöd som det uppsökande teamet bidragit med kan ingå som en del i närvaroansvarigs uppdrag på den egna enheten. När det gäller de närvaroansvariga är det viktigt att hålla ihop arbetet, till exempel i form av regelbundna träffar och uppföljning. Sakkunnig föreslås ansvara detta.

Sakkunnig på utbildningskontoret bör ha ansvar för att fortsätta följa och bevaka skolnärvaroarbetet vad gäller:

- Dexter-registrering
- Närvaro/frånvarostatistik
- Rapportering till investeringsfonden tillsammans med sakkunnig från socialkontoret.
- Riktlinjer och rutiner
- Närvaroansvariga
- Årlig rapportering till nämnd som innehåller redovisning av frånvaro, analys av orsaker och åtgärder

6.2. Individarbete

Från början var tanken att det behandlande teamet skulle vara kvar det tredje året i projektet utifrån SkolFams metodik. Istället kommer teamet för tidiga insatser att bekostas av medel från den sociala investeringsfonden det tredje året. Det har under projekttiden blivit tydligt att vi behöver kunna möta upp behov snabbt, direkt och i ett

tidigt skede av problemutveckling. Detta behov av snabb insats kan inte tillgodoses i befintliga verksamheter och det är därför nödvändigt att komplettera med det.

Från och med höstterminen 2014 kommer teamet för tidiga insatser att knytas till BUSS-verksamheten¹³. Kopplingen till BUSS är logisk eftersom målgrupperna delvis överlappar varandra. Inför att teamet övergår till BUSS-verksamheten behöver uppdraget och hur aktualisering ska ske tydliggöras. Det behöver också finnas en koppling mellan teamet och den centrala elevhälsan.

Erfarenheterna visar att det fortsättningsvis finns behov av arbete med individuella barn som har omfattande och komplex frånvaro, det vill säga det uppdrag det behandlande teamet haft. Det bör finnas tjänster inom elevhälsan på central nivå som har i uppdrag att arbeta långsiktigt med dessa barn. Uppdraget bör vara att arbeta med förändringar i skolan för att skapa förutsättningar för eleven att komma tillbaka till skolan. Om det finns svårigheter i familjen är detta något som andra aktörer ansvarar för. I uppdraget bör bland annat ingå att:

- Kartlägga orsakssamband i syfte att få ny förståelse och nya ingångar till skolnärvaro.
- Ha kunskap om och användning av tekniska lösningar.
- Vara flexibel i kontakt med eleven (facebook, skype e.d.)
- Hitta svar på frågan vad det är på aktuell skola som är svårt för barnen
- Ha förmåga att utmana den invanda lärarrollen
- Personerna ska vara delaktiga i möten som skolan bjudit in till som en fristående resurs och kan därmed vara ett stöd för familjen/barnet.
- Kunna peka på förhållanden i familjens rutiner eller relationer som behöver förändras.
- Samverka med andra aktörer

6.3 Samverkan och kompetens

När det gäller samverkan mellan skola och socialtjänst är erfarenheterna giltiga även för andra barn än de som har frånvaro. Det handlar exempelvis om återkoppling, att erbjuda trepartssamtal och om gemensam planering (samordnad individuell plan). Arbetet med att utveckla och förbättra samverkan är en ständigt pågående process som behöver ske inom ramen för samverkansorganisationen. Att skapa samsyn är inte något som blir klart en gång för alla.

Utveckling av kunskap och kompetens om att främja närvaro, förebygga och åtgärda frånvaro behöver också ske fortlöpande och återkommande. Det handlar t.ex. om att sprida kunskap om verksamma metoder, goda exempel, frånvaro som risk och varningssignal, förhållningssätt, och så vidare.

Det finns behov av att förankra och sprida kunskaper och erfarenheter av skolnärvaroarbetet inom socialkontoret. Till exempel kunskap om skolfrånvaro som risk och symptom och hur man kan arbeta med att få barn tillbaka till skolan. När en av

---

¹³ BUSS – team i samverkan mellan skola, socialkontor och fritid vars målgrupp är barn i grundskoleålder med komplex social problematik.

processtödjarna återgår till sin tjänst som utredande socialsekreterare kommer denne att ha i uppdrag att del av sin tjänst arbeta med det.

Det är viktigt att arbeta vidare med barns delaktighet och att ta tillvara på deras uppfattning om närvaro.

Skolnärvarofrågan behöver fortsätta finnas på agendan både inom verksamheterna och i olika samverkansforum. Barnsamverket har en viktig roll i att fortsätta fråga efter hur skolnärvaroarbetet fungerar. Sakkunniga på utbildningskontoret och socialkontoret deltar i olika forum för att stödja samverkansprocesserna.

6.4. Uppföljning framåt

Under hösten 2014 har forsknings- och utvecklingsenheten, PUFF, i uppdrag att genomföra en studie av Alla barn i skolan. Syftet är att analysera projektets erfarenheter och resultat kopplat till en omvärldsanalys. Studien ska resultera i en FoU-rapport som redovisas i slutet av året.

Teamet för tidiga insatser ska fortsättningsvis följas upp som en del av BUSS-verksamhetens LOKE-arbete¹⁴. Baserat på uppföljningen ska beslut fattas om hur verksamheten ska fortsätta efter projektidens slut av utbildningskontoret och socialkontoret gemensamt.

Utbildningskontoret och socialkontoret ansvarar gemensamt för att fortsätta följa Alla barn i skolan. Sakkunnig på utbildningskontoret följer skolnärvaroarbetet genom ovan beskrivna uppdrag. Sakkunnig på socialkontoret ansvarar för att följa förankringen inom socialkontoret.

Utbildningskontoret ska följa och redovisa frånvarostatistik och måluppfyllelse till ekonomi- och styrningskontoret, ledningsgruppen för sociala investeringsfonden, under återbetalningstiden.

Samverkan kommer att följas upp inom ramen för samverkansorganisationen enligt årsplan där skolnärvaro är ett område.

En slutrapport av Alla barn i skolan ska sammanställas i juni 2015 och rapporteras till ledningsgruppen för investeringsfonden samt till Barnsamverket.

---

¹⁴ LOKE (Lokal evidens) är en modell för systematisk verksamhetsuppföljning

Rektors checklista gällande närvaroarbete (Allmänna råd 12:1290)

Informera

1. barn och vårdnadshavare **informeras** om skolplikten, skyldigheten att närvara och rätten till utbildning i grundskolan, grundsärskolan, sameskolan och specialskolan _____
2. barn och vårdnadshavare informeras om skyldigheten för barnen att närvara i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, _____
3. barn och vårdnadshavare **informeras** om skyldigheten att anmäla förhinder att delta, de begränsade möjligheterna till ledighet och om att frånvaro kan försvåra barnens möjlighet att nå de nationella målen för utbildningen. _____

Främja närvaro genom att:

1. det bedrivs ett arbete på skolan för att **främja närvaron** och att **barnna** är **delaktiga** i arbetet _____
2. **barnhälsan är delaktig** i arbetet med att främja närvaron, _____
3. det finns **rutiner** för att hantera ansökningar om **ledighet** och för att anmäla **förhinder** att delta i utbildningen, _____
4. det görs en **samlad bedömning** av barnens skolsituation inför beslut om längre ledighet, samt _____

Rutiner, upptäcka och åtgärda

1. skapa **rutiner för** kontinuerlig **frånvarorapportering** som gör det möjligt att snarast uppmärksamma och ha en samlad bild av barnnas frånvaro, _____
2. se till att det finns **rutiner för rapportering** av ogiltig frånvaro till vårdnadshavaren som säkerställer att informationen når vårdnadshavaren samma dag, _____
3. **se till att orsaker** till frånvaro **utreds skyndsamt**, _____
4. **sätta in konkreta åtgärder** med utgångspunkt i den genomförda utredningen för att komma tillrätta med ogiltig frånvaro, _____
5. **följa upp de åtgärder som vidtagits** och vid behov pröva andra åtgärder för att komma tillrätta med ogiltig frånvaro, samt _____
6. ha **rutiner för samverkan** med barnhälsan och vid behov med andra samhällsfunktioner _____
7. **rutiner för anmälan** till socialtjänst och verksamhetschef _____
8. **rutin för att hålla all personal informerad** om fördelade ansvar, gällande rutiner och betydelsen av närvarofrämjande arbete _____

Inte direkt från råden

Frågor i enkät för uppföljning – Easy Research

Enkät 1 – ifylls i början av kontakten

- Barnets ålder
- Kön
- Skola
- Årskurs
- Etnicitet
- Bostadsområde
- Föräldrars sysselsättning
- Föräldrars utbildningsbakgrund
- Familjebild
- Fritidsaktiviteter
- Frånvaro de senaste 4 veckorna
- Måluppfyllelse
- Skolans tidigare insatser
- Andra aktörer
- Gemensam plan
- Vilken processtödjare

Enkät 2 – d.v.s. för uppföljning efter 3 månader

- Frånvaro se senaste 4 veckorna
- Hälsosamtal
- Andra aktörer
- Samarbete mellan processtödjare och andra
- Gemensam plan
- Insatser
- Processtödjare
- Omfattning av insatsen från processtödjare

Enkät 3 – genomförs 1 år efter avslutad insats

- Frånvaro de senaste fyra veckorna
- Måluppfyllelse
- Fritidsaktiviteter
- Samarbete mellan ABIS och andra aktörer
- Gemensam plan
- Insatser
- Processtödjare
- Omfattning av insatsen från processtödjare

Placeringar i Hem för vård och boende (HVB)

